

University of Groningen

2. De herontdekking van de bijbelse getalscomposities

Labuschagne, C.J.

Published in:
Vertellen met getallen

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:
2011

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):
Labuschagne, C. J. (2011). 2. De herontdekking van de bijbelse getalscomposities. In *Vertellen met getallen*

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

2 DE HERONTDEKKING VAN DE BIJBELSE GETALSCOMPOSITIES

[Een ontdekking, of een herontdekking?](#)

[Fascinerende getallen in de Bijbel: 40, 12 en 7](#)

[De uitdrukkelijke vermeldingen van het symboolgetal 7](#)

[De verborgen aanwezigheid van het getal 7 in het O.T.](#)

[Voorbeelden uit de Evangeliën](#)

[Voorbeelden uit de rest van het Nieuwe Testament](#)

Een ontdekking, of een herontdekking?

Het is niet mijn bedoeling hier de geschiedenis van deze herontdekking te beschrijven. Daarvoor zou een nader historisch onderzoek noodzakelijk zijn, iets waar ik me niet toe geroepen voel en me ook niet competent voor acht. Ik wil volstaan met de lezer een indruk te geven van hoe verschillende mensen op verschillende manieren zich de afgelopen tijd bezig hebben gehouden met de numerieke aspecten van de bijbeltekst. Daarbij zal ik duidelijk maken wat mijn eigen plaats is binnen het geheel van het bonte gezelschap van mensen van verschillend allooi, die zich hierop hebben toegelegd.

Zonder aanspraak te maken op volledigheid zal ik degenen, die binnen mijn gezichtsveld gekomen zijn, de revue laten passeren. Aan de hand van het verhaal van mijn eigen speurtocht naar de rol van getallen in de Bijbel zal ik laten zien hoe ik geconfronteerd werd met het werk van anderen en welke invloed die confrontatie heeft gehad op mijn wetenschappelijk onderzoek.

Het is buitengewoon moeilijk uit te maken wie de eer zou moeten krijgen van de herontdekking in onze tijd van de bijbelse geschriften als getalscomposities. Degenen die hun tijd en krachten aan deze zaken hebben besteed, vertellen ons meestal niet hoe ze op het idee gekomen zijn de numerieke aspecten van de tekst te onderzoeken. Vaak claimen ze voor hun inzichten in de materie de kwalificatie 'verbazingwekkende ontdekkingen'.

Men zou de indruk kunnen krijgen dat verschillende mensen zich *onafhankelijk* van elkaar hebben beziggehouden met deze problematiek. Deze indruk is echter schijn, omdat niemand zich bij zijn onderzoek in een luchtledig heeft bevonden. De 'ontdekkers' werden ongetwijfeld door anderen beïnvloed. Bovendien hebben ze allen geopereerd binnen de brede stroom van de joodse traditie.

In deze traditie is steeds iets bewaard gebleven van de kennis van de numerieke aspecten van de bijbeltekst, al is de precieze kennis ervan verloren geraakt. Het idee dat de bijbelse geschriften wat met getallen te maken hebben en dat getallen één of andere rol spelen in deze geschriften, is iets dat nooit helemaal in vergetelheid is geraakt. Daarom kunnen we eigenlijk niet van een ontdekking in de strenge zin des woords spreken. Het gaat eerder om een herontdekking, om het terugwinnen van nog enigszins bekende, doch grotendeels verloren gegane kennis, het terugvinden van eeuwenlang min of meer verborgen gebleven aspecten van de

bijbeltekst. De eer van de herontdekking komt daarom in meerdere of mindere mate allen toe, die zich de afgelopen tijd serieus in deze materie hebben verdiept.

Belangrijker dan de eer voor de herontdekking is het feit dat er recentelijk een kentering is gekomen in de manier waarop men in het algemeen omgaat met deze problematiek. Ik bedoel het definitief van de grond komen van de wetenschappelijke bestudering van de numerieke aspecten van de Bijbel. We kunnen zeker nog niet spreken van een doorbraak, want het aantal wetenschappers dat zich hierop toelegt, is nog gering in vergelijking met de grote massa ongeïnteresseerden.

Wel durf ik het volgende te stellen. In het verleden konden bijbelwetenschappers er gemakkelijk met een schouderophalen aan voorbijgaan, omdat ze meenden dat het zaken betrof waarmee alleen mystici, numerologen en getallenwichelaars zich bezighouden. Dat kan tegenwoordig niet meer, omdat het onderzoek naar deze verschijnselen in de bijbeltekst nu op een wetenschappelijke basis wordt verricht, dankzij het werk van enkele pioniers.

Bijbelwetenschappers staan tegenwoordig voor de keus: of de ogen blijven sluiten voor de numerieke aspecten die deze pioniers hebben gesignaleerd - daarbij het risico lopend op den duur een onwetenschappelijke attitude verweten te worden - of deze verschijnselen serieus onder ogen zien en daar consequenties uit trekken. Dit laatste houdt in dat we bij alle onderzoek van teksten in de Bijbel de te bestuderen tekst ook naar zijn numerieke aspecten moeten onderzoeken.

Want indien de bijbelse schrijvers bij de vormgeving van hun teksten woorden en verzen hebben geteld, dan hebben wij geen enkel recht bij ons tekstonderzoek aan dit gegeven voorbij te gaan. Wie zich toelegt op het onderzoek naar de numerieke aspecten van de bijbeltekst, zal ervaren dat er nieuwe perspectieven worden geopend en dat er een heel nieuwe fascinerende wereld opengaat.

Fascinerende getallen in de Bijbel: 40, 12 en 7

Mijn interesse voor getallen in de Bijbel gaat zo ver terug als mijn vroege jeugd. Ik herinner me hoe ik me als kind verbaasde over de hoge leeftijden van mensen in de bijbelse tijd en over de hoge frequentie van bepaalde getallen, zoals **40**, **12** en **7**.¹

Zo verwonderde ik me over het feit dat het bij de zondvloed **40** dagen en **40** nachten regende, dat Mozes een even lange tijd op de berg vertoefde, en dat hetzelfde geldt voor Elia op weg naar de berg Horeb, en voor het verblijf van Jezus tijdens de verzoeking in de woestijn. En hadden de verspieters niet **40** dagen nodig het land Kanaän te verkennen, en verbleven de Israëlieten niet **40** jaar in de woestijn?

Wie herinnert zich niet dat Goliath **40** dagen lang de Israëlieten tarte, en dat Ezechiël **40** dagen op zijn zij lag en dat Jona aankondigde dat Nineve over **40** dagen verwoest zou worden? Velen hebben met mij geleerd dat niet alleen Eli het **40** jaar lang voor het zeggen had, maar dat ook de koningen Saul, David, Salomo en Joas **40** jaar hebben geregeerd.

---

1. Op deze intrigerende 'leeftijden', die we vooral niet rationeel maar symbolisch moeten verklaren, komen we in hoofdstuk 3 terug.

Het getal **40** wordt in de Bijbel haast altijd in verband met tijd gebruikt en staat symbolisch voor een buitengewone, onbepaalde, of heel lange tijd.²

Met mij zal het menigeen opgevallen zijn dat ook het getal **12** vaak in de Bijbel voorkomt. Wie weet niet dat de stamvader van de Israëlieten, Jakob, **12** zonen had, evenals Nahor, de broer van Abraham, en Ismaël, de oudste zoon van Abraham? Het **12**-tal zonen van de stamvader werkt verder door in de literatuur, zodat we dit getal vaak tegenkomen: de **12** verspieders, de **12** mannen die **12** stenen uit de Jordaan brachten voor een gedenkteken, de **12** edelstenen op het borstschild der beslissing van de hogepriester, de **12** toonbroden in het heiligdom, een altaar van **12** stenen door zowel Mozes als Elia gebouwd, en vaak werden **12** dieroffers 'voor geheel Israël' gebracht.

Het is dan ook geen toeval dat er **12** discipelen waren, die volgens de verwachting van Jezus in Mattheüs 19 eens op **12** tronen zullen zitten om de **12** stammen van Israël te richten. Zo raapte men na de eerste wonderbare spijziging **12** manden brokken brood op, maar bij de tweede spijziging vulde het overschot **7** korven. Het wekt dan ook geen verbazing dat **12** vaak in het boek Openbaring genoemd wordt, met name wanneer in hoofdstuk 21 over het nieuwe Jeruzalem gesproken wordt. De stad heeft **12** poorten, waar **12** engelen de wacht houden, de stad is op **12** fundamenteën gebouwd. Ook haar afmetingen worden door het getal **12** beheerst.

Op dit op zich boeiende symbolische getal wil ik hier niet verder ingaan. Wel kan opgemerkt worden dat het getal **12** zijn symbolische betekenis ontleent aan het feit dat het het product is van de factoren **3** en **4**, respectievelijk de *verticale* en de *horizontale* dimensie van de wereld. In het oud-Oosterse wereldbeeld van de bijbelse tijd stelde men zich de kosmos voor als bestaande uit drie delen: het hemelgewelf met de hemellichamen, de aarde en de onderwereld. De aarde als de bewoonde wereld had vier windstreken. Zo heeft **12** de symbolische betekenis gekregen van het harmonische geheel, de *volmaakte totaliteit*. Qua betekenis is het daarom verwant aan **7**, het getal van de *volheid* en de *totaliteit*.

Daarbij komt dat **12** de som is van de getallen van de volmaakte rechthoekige driehoek: hoogte **3**, breedte **4** en diagonaal **5**. De kwadraten van **3** en **4** zijn gelijk aan het kwadraat van de diagonaal **5** ($9+16=25$). De ontdekking van de volmaakte, harmonische verhoudingen - we denken ook aan de beroemde *gouden snede* - gaat tenminste terug tot de tijd van Pythagoras en zeker tot die van de oude Babyloniërs. Evenmin als het getal **40**, heeft het getal **12** in de Bijbel echter de functie van structuurgetal ter vormgeving van de tekst, althans voorzover ik het op dit moment kan beoordelen. Voor mijn doel, om de structurerende functie van symboolgetallen aan te tonen, zijn deze getallen van minder belang. Daarom volsta ik ermee de lezer voor bijzonderheden te verwijzen naar het werk van L. A. Snijders.³

Momenteel is het getal **7** echter voor mijn doel veel belangrijker. Het was vooral dit getal dat me als kind al mateloos boeide. Dat kwam niet zozeer door het feit dat we

2. Voor meer voorbeelden en voor een gedetailleerde verklaring van de symbolische betekenis van het getal *veertig*, zie L. A. Snijders, *Het verhaal van de getallen in de bijbel*, Baarn 1984, blz.81-88.

3. Zie L. A. Snijders, a.w., blz. 76-80.

bij ons thuis met zeven kinderen waren, als wel dat ik als kind, via het dagelijks horen voorlezen uit de Bijbel in de huisgodsdienst, er vertrouwd mee raakte. Tijdens deze bidstond moesten mijn zusjes en ik heel goed luisteren en opletten zodat we na afloop om de beurt een tekst of tekstgedeelte konden opzeggen. Wee je gebeente, als je dan met je mond vol tanden stond, omdat je je tekstje, door slaap overmand, vergeten was!

We vonden het vooral spannend, en ook wel angstaanjagend wegens de inhoud, als mijn vader uit het boek Openbaring met een plechtstatige stem voorlas. We luisterden naar wat gezegd wordt over de **7** gouden kandelaars, de **7** sterren, de **7** gemeenten, de boekrol verzegeld met **7** zegels, het lam met **7** horens en **7** ogen, de **7** engelen, de **7** bazuinen, de **7** donderslagen, de grote rossige draak met **7** koppen en tien horens, de **7** schalen der gramschap en de **7** plagen.

Ik zou later leren dat het getal **7** niet minder dan **56** keer in Openbaring expliciet genoemd wordt. Dit veel voorkomende getal, zou later mijn toegangsnummer worden tot de nog boeiender wereld van de bijbelse getalscomposities.

De uitdrukkelijke vermeldingen van het symboolgetal 7

Wie zoals ik met de Bijbel opgegroeid is, of er enigszins in thuis is, zal weten hoe vaak we daarin het getal **7** tegenkomen. Velen zullen met mij zich talloze voorbeelden kunnen herinneren, waarbij dit getal expliciet vermeld wordt. Het loopt als het ware als een rode draad door de Bijbel. Dat verbaast ons niet, want we hebben hier te maken met het meest geliefde en meest gebruikte symbolische getal, waarmee de volheid, de totaliteit, de compleetheid en het maximale wordt uitgedrukt. Het getal **7** wordt niet minder dan 390 maal uitdrukkelijk vermeld in het Oude Testament, en nog eens 88 maal in het Nieuwe Testament. In de grote meerderheid der gevallen heeft het geen letterlijke, maar slechts een symbolische betekenis. Laten we dat globaal in kaart brengen. Over de oorsprong van deze symbolische betekenis komen we later te spreken.⁴

Daarna zullen we de gevallen nagaan, waarbij het getal naast zijn symbolische ook een *structurerende functie* heeft. Deze functie ontleent het aan het feit dat het een symboolgetal is. Het gaat hierbij om gevallen waarbij dit getal op een *verborgen* wijze in de tekst aanwezig is, omdat het getal zelf niet expliciet genoemd wordt. Het getal **7** wordt veel gebruikt bij opsommingen, bij series en reeksen, kennelijk om de volheid en de totaliteit uit te drukken.

Ik geef enkele voorbeelden ter illustratie van deze vormgevende en tekstverdiepende functie van het getal **7**. Het gebed van Salomo bij gelegenheid van de inwijding van de tempel, in I Koningen 8, heeft **7** intenties. Hetzelfde geldt voor het bekende gebed van Jezus, het Onze Vader, in Mattheüs 6, dat eveneens **7** intenties bevat. We treffen een serie van **7** gelijkenissen aan in Mattheüs 13, en als we de kruiswoorden van Jezus bij elkaar optellen, krijgen we er **7**.

4. Zie hierover verder L. A. Snijders, a.w., blz. 54-64; het artikel 'Seven', van M. H. Pope in The Interpreter's Dictionary of the Bible, vol. 4, Nashville/New York 1962, blz. 294v.; en J. Hehn, *Siebenzahl und Sabbat bei den Babyloniern und im Alten Testament*, Leipzig 1907, vooral blz. 57vv. en 77-90.

Deze verborgen, niet evidente aanwezigheid van dit getal in de tekst, kan alleen zichtbaar gemaakt worden, wanneer we uitdrukkingen en woorden gaan tellen. Daaruit blijkt dan op welke wijze dit getal de vormgeving van de tekst bepaalt. Enkele voorbeelden daarvan zijn we reeds in het vorige hoofdstuk tegengekomen. Ik zal verderop nog heel wat frappante en verrassende gevallen noemen.

Maar laten we nu eerst in vogelvlucht iets gaan waarnemen van de talloze *uitdrukkelijke vermeldingen* in de Bijbel van **7**, **7** maal, **7**-voudig en **77**, evenals van de veelvouden van **7**.

In Genesis 1 wordt gezegd dat God op de **7**de dag rustte, waaruit onder andere blijkt dat men in de bijbelse oudheid de dagen van de week geteld en genummerd heeft.

In Genesis 4 lezen we dat Kaïn **7**-voudig gewroken zal worden en Lamech **77** maal. De zevenvoudige wraak van Kaïn laat ons denken aan de bede in Psalm 79 '*vergeld onze naburen in hun boezem zevenvoudig*'. De wraak van Lamech doet ons denken aan de opdracht van Jezus dat wij **7** maal (Lucas 17) en zelfs **70** maal **7** maal (Mattheüs 18) moeten vergeven. In Leviticus 26 wordt niet minder dan vier maal gezegd dat God de ongehoorzamen '*tot 7 maal toe*' zal tuchtigen of dat hij hen **7** maal harder zal slaan.

Volgens Genesis 33 boog Jakob zich **7** maal ter aarde, totdat hij bij zijn broer Esau gekomen was. De dichter van Psalm 119 zegt dat hij God **7** maal daags looft. In Psalm 12 is sprake van de 'zuivere woorden' des Heren, die **7**-voudig gelouterd zijn. In het verhaal van de mannen in de brandende oven in Daniël 3 geeft Nebukadnezar opdracht de oven **7** maal heter te stoken dan gewoonlijk. Van de rechtvaardige wordt in Spreuken 24 gezegd dat hij **7** maal valt, doch telkens weer opstaat. Volgens I Koningen 18 moest de knecht van Elia tot **7** maal toe gaan kijken hoe het met het weer gesteld was.

Volgens Genesis 7 krijgt Noach opdracht van God om **7** paar van alle reine dieren en **7** paar van de 'vogelen des hemels' bij zich in de ark te nemen. God zou over **7** dagen het veertig dagen en veertig nachten lang laten regenen. Na de eerste uitzending van de duif, wacht Noach **7** dagen voordat hij haar weer uitzendt. Volgens Exodus 7 verliepen **7** volle dagen, nadat God de Nijl geslagen had.

Van Nebukadnezar wordt in Daniël 4 drie keer gezegd dat er **7** tijden over hem zullen voorbijgaan. Bij gelegenheid van Sauls zalving tot koning, zei Samuël tegen hem dat hij **7** dagen moest wachten op verdere opdrachten, lezen we in I Samuël 10. Ook Ezechiël moest, na zijn aankomst bij de ballingen, **7** dagen wachten, voordat het woord Gods tot hem kwam (Ez. 3:16). Volgens I Koningen 6 bouwde Salomo de tempel in **7** jaar.

De hongersnood in de tijd van Elisa duurde volgens II Koningen 4 **7** jaar. Bepaalde onreinheden duurden **7** dagen (vgl. Lev. 15:19 en 28; en Num. 19:11, 14 en 16). Niet alleen het huwelijksfeest duurde **7** dagen, maar ook het Paasfeest en het Loofhuttenfeest. Het Paasfeest wordt in de **7**de maand gevierd, en het Wekenfeest volgt **7** weken na het paasfeest - vgl. Deuteronomium 16. Het Jubeljaar valt, volgens Leviticus 25, in het vijftigste jaar, dat wil zeggen na het tellen van **49** (**7x7**) jaar. In deze gevallen heeft het getal **7** duidelijk een structurerende functie, en wel in de

liturgische kalender.

Volgens Genesis 30 had Lea **7** kinderen, en van Job wordt verteld dat hij **7** zonen en 3 dochters had. En had Salomo niet **700** vorstinnen tot vrouw en 300 bijvrouwen (I Kon. 11:3)? In het lied van Hanna in I Samuël 2 juicht de dichter(es) over het feit dat de onvruchtbare **7** kinderen baart. Volgens Jeremia 15 zal 'zij, die **7** baarde', bezwijmen. In Ruth 4 lezen we dat Ruth voor Naomi meer waard is dan **7** zonen.

Er waren **70** nakomelingen van Jakob in Egypte, lezen we in Genesis 46 en Exodus 1. Volgens Numeri 11 werd de Geest gelegd op **70** oudsten van Israël. Er waren naar de opvatting van oud-Israël en het vroege jodendom **70** volken, en in aansluiting hierop wordt in Lucas 10 verteld dat Jezus **70** discipelen uitzond. Waren het er niet **7000** in Israël, die de knie niet gebogen hebben voor Baäl (I Kon. 19:18; vgl. Rom. 11:4)?

De Israëlieten werden volgens Deuteronomium 7 in Kanaän geconfronteerd met **7** volken (in Hand. 13:19 heet het dat God **7** volken uitgeroeid heeft). En in Deut. 28:7 wordt van de vijanden van Israël gezegd dat zij langs één enkele weg zullen optrekken maar langs **7** wegen zullen vluchten; in vers 25 wordt hetzelfde van Israël gezegd. In Genesis 21 reserveert Abraham **7** lammeren voor Abimelech.

De vrienden van Job moesten **7** stieren en **7** rammen als brandoffer brengen. Hoe vaak wordt er niet over **7** offerdieren gesproken! Volgens II Kron. 29:21 bracht men voor het koningshuis van Hizkia, het heiligdom en Juda, **7** stuks van vier soorten offerdieren. Balak moest voor Bileam **7** altaren bouwen en **7** stieren en **7** rammen gereedmaken, volgens Numeri 23.

In Jesaja 4 gaat het over **7** vrouwen die 'één man zullen aangrijpen'. Van Simson heet het in Richteren 16 dat hij met **7** verse pezen gebonden werd en dat hij **7** haarvlechten had. De farao droomde volgens Genesis 41 van **7** vette en **7** magere koeien, van **7** dikke en **7** dunne aren, waarmee gezinspeeld wordt op **7** jaren van overvloed en **7** van hongersnood.

In het verhaal over de val van Jericho in Jozua 6 dragen **7** priesters **7** ramshorens voor de ark, waar ze **7** maal op blazen wanneer ze met de krijgers om de stad heen trekken. De zieke Naäman moest volgens II Koningen 5 in opdracht van Elisa **7** maal in de Jordaan baden. In hoofdstuk 4 wordt verhaald dat de doodzieke jongen van de Sunamitische **7** maal nieste. Zowel het offerbloed als de heilige zalfolie werd **7** maal gesprenkeld - vgl. bijv. Lev. 4:6 en 8:11.

Het huis der Wijsheid had **7** pilaren (Spreuken 9). De kapitelen van de twee koperen zuilen van de tempel van Salomo waren versierd met '*vlechtwerk, gemaakt van gedraaide snoeren, op de wijze van slingers: **7** voor het ene kapiteel en **7** voor het andere kapiteel*' (1 Koningen 7). Van de nieuwe tempel, die Ezechiël in een visioen zag, wordt uitdrukkelijk gezegd dat de buitenste voorhof **7** treden had (40:22 en 26).

De gouden kandelaar, bestemd voor het heiligdom, had **7** lampen, volgens Exodus 25 en Numeri 8. De kandelaar, die de profeet Zacharia in een visioen zag, zo lezen we in hoofdstuk 4, had eveneens **7** lampen. De lampen symboliseerden de '***7** ogen des Heren, die de ganse aarde doorlopen*'. Dat doet ons denken aan het visioen van de vier dieren en het lam met **7** horens en **7** ogen (Openbaring 5), dat uitgelegd

wordt als de *'7 Geesten Gods, uitgezonden over de gehele aarde'*.

Met dit laatste voorbeeld bevinden we ons in het Nieuwe Testament, waar we dezelfde voorliefde voor het getal zeven aantreffen als in het Oude Testament. Hier wil ik het bij het noemen van enkele bekende gevallen laten, naast de voorbeelden uit het boek Openbaring, die reeds genoemd zijn.

Van de oude profetes in de tempel te Jeruzalem wordt in Lucas 2 gezegd dat ze **7** jaar gehuwd was geweest (een volle afgeronde tijd), steeds weduwe was gebleven en ongeveer **84** (12×7) jaar oud was (volkomen vol van jaren).

Bij de tweede wonderbare spijziging ging Jezus, volgens Marcus, uit van **7** broden en enkele visjes. Bij de eerste spijziging waren er ook **7** stuks, namelijk vijf broden en twee vissen, maar in dit geval moeten we eerst een eenvoudig optelsommetje maken. In beide gevallen wordt het getal **7** gebruikt om de totaliteit uit te drukken: alles wat er aan eten was.

De totaliteit wordt ook door **7** aangeduid, wanneer van Maria van Magdala gezegd wordt dat **7** boze geesten bij haar uitgegaan waren. Dat laat ons denken aan de boze geest, van wie Jezus zegt dat deze uitgevaren was, maar later terugkeert om weer zijn intrek te nemen, en dan **7** andere geesten, bozer dan hijzelf, meeneemt. In het verhaal van de discussie tussen de Sadduceeën en Jezus over de kwestie van de opstanding legden ze Jezus het geval voor van de **7** broers, die in het kader van het zwagerhuwelijk elkaar als echtgenoot van dezelfde vrouw opvolgen.

In Handelingen 6 lezen we dat er **7** mannen, 'vol van Geest en wijsheid', werden aangesteld (vers 3), van wie vele van ons de namen in de zondagsschool moesten leren: Stefanus, Filippus, Próchorus, Nicánor, Timon, Pármenas en Nicoláüs.

Deze passage geeft ons de gelegenheid terug te keren naar het Oude Testament, waar we nu een speurtocht gaan ondernemen op zoek naar de *verborgen* zeventallen in de tekst. De uitdrukking, 'vol van Geest en wijsheid', herinnert ons namelijk heel sterk aan datgene wat we over de Geest lezen in de messiaanse profetie in Jesaja 11.

Daar wordt van de 'twijg', die 'ontspruit aan de tronk van Isaï', de Messias, gezegd: *'Op hem zal de Geest des Heren rusten'*. De Messias was kennelijk het grote voorbeeld voor de zeven mannen uit Handelingen, die evenals hij vol waren van de Geest van God. Wanneer we nu gaan kijken wat er precies staat in Jesaja 11, en daarbij ons vermogen om te tellen in werking stellen, kunnen we een hele reeks interessante ontdekkingen doen. Dan zal blijken hoezeer het getal **7** op een verborgen wijze als structuurgetal in deze tekst aanwezig is.

De verborgen aanwezigheid van het getal 7 in het O.T.

Er is reeds door Snijders (blz. 59) en anderen opgemerkt dat er in Jesaja 11 precies **7** kwalificaties worden toegekend aan de Geest die op de Messias rust:

1. de Geest des Heren, 2. de Geest van wijsheid en 3. verstand,

4. de Geest *van raad* en 5. *sterkte*, 6. de Geest *van kennis* en 7. de vreze des Heren.⁵

De tekst is bovendien zo opgebouwd dat het woord 'Geest' er 4 keer in voorkomt. Dat zou toeval kunnen zijn, ware het niet dat we de combinatie van 4, het getal van de verre uitgebreidheid (Snijders) en 7, het getal van de volheid, vaker tegenkomen. Het lijkt een geliefd middel geweest te zijn om de diepere dimensie van de *uitgebreidheid* toe te voegen aan de gedachte van de *volheid*.

Als we nu aandachtig lezend, en nauwkeurig doortellend, deze profetie verder gaan bekijken, ontdekken we niet minder dan drie verdere *zeventallen*. Voorzover mij bekend, heeft niemand ze nog opgemerkt. Het eerste zevental vinden we in wat over de Messias wordt gezegd. Hij *doet* namelijk 7 dingen (verzen 3-4):

1. hij *geniet van* de vreze des Heren,
2. hij *richt* niet naar uiterlijke schijn,
3. hij *doet geen uitspraak* op basis van loze geruchten,
4. hij *richt de geringen in gerechtigheid*,
5. hij *spreekt recht* in billijkheid over de geringen,
6. hij *slaat* de aarde met de roede zijns monds,
7. hij *doodt* de goddelozen met de adem zijner lippen.

Aan deze zeven *dad*en van de Messias wordt nog een extra *kwalificatie* toegevoegd, namelijk dat hij *omgord is met gerechtigheid en trouw* (vers 5).

Wanneer in het vervolg van de profetie over de paradijselijke situatie van het messiaanse rijk wordt gesproken (verzen 6 -10), worden twee reeksen van 7 categorieën dieren genoemd. De eerste reeks (vers 6) wordt gevormd door:

1. de wolf, 2. het schaap, 3. de panter, 4. het bokje,
5. het kalf, 6. de jonge leeuw, 7. het mestvee.

Deze reeks word afgesloten met de mededeling 'een kleine jongen zal ze hoeden'. Dan volgt in de verzen 7-8 een tweede reeks van 7:

1. de koe, 2. de berin, 3. haar jongen, 4. de leeuw,
5. het rund, 6. een adder, 7. een giftige slang.

Ter afsluiting van deze reeks wordt gesteld dat er geen kwaad meer gedaan zal worden en geen verderf meer aangericht.

Wat we zojuist in kaart gebracht hebben, laat zien dat er in deze korte tekst niet minder dan 4 reeksen van 7 voorkomen. De combinatie van 4 en 7 geldt dus niet alleen voor het ene onderdeel over de Geest, maar voor de gehele tekst. De volheid en totaliteit van zowel de Geest van de Messias als zijn rijk op aarde wordt hier als het ware in hun verre uitgebreidheid beschreven.

Wie meent dat dit op toeval berust, mag dat van mij best blijven geloven, maar daarmee wordt intussen dan wel een prachtig stuk literair vakwerk miskend en de auteur ervan geminacht. We hebben hier te maken met een typisch voorbeeld van

---

5. De Groningse emeritus-hoogleraar Liturgiewetenschap, prof. Casper Honders, attendeerde me in dit verband op de verwijzing naar de zeven gaven van de Geest in Gez. 237:3 en 239:4 van het Liedboek.

bijbelse compositiekunst, waarbij er bij de vormgeving van de tekst woorden en begrippen nauwkeurig werden geteld.

Een schitterend literair product als deze Messias-passage in Jesaja 11 strekte de schrijver ervan uiteraard tot eer, maar het ging hem niet om die eer. Hij componeerde de passage op deze bijzondere wijze, omdat het een heilige profetie over de Messias en zijn rijk betreft. Wat hij produceerde is niets minder dan Heilige Schrift en het is tot eer van God dat hij zijn tekst zo mooi mogelijk maakte. Een dergelijke profetie schud je niet even uit je mouw en je schrijft het ook niet zomaar op uit de losse pols - nee, zo iets belangrijks *componeer* je. Je maakt het zo dat de vorm in alle opzichten bij de inhoud past om er een diepere dimensie aan te verlenen. Dat moest op zo'n wijze gebeuren dat de strenge numerieke vorm niet storend mag werken bij het lezen. De tekst moet zich steeds vloeiend laten lezen.

Verre van de inhoud van de tekst te storen, geeft het structuurgetal er juist vorm aan, een vorm die de inhoud op een verborgen wijze ondersteunt. Dit geldt niet alleen voor deze passage, maar voor de bijbelse teksten in het algemeen. Deze techniek was alleen bekend in de kring van vakkundig geschoolde schrijvers, en lezers die zich ervan bewust waren. Wie er niet mee vertrouwd is, zal niets merken van de structurerende aanwezigheid van het getal zeven, omdat de tekst zich gelijkmatig en zonder haperingen laat lezen.

Willen we de vormgevende en tekstverdiepende functie van een symboolgetal op het spoor komen, zullen we ons de kunst van het tellen bij het lezen eigen moeten maken. Aan de hand van de nu volgende voorbeelden zullen we ons daarin gaan oefenen. Ik maak daarbij geenszins aanspraak op volledigheid. Wat ik zal laten zien is het resultaat van enkele gerichte steekproeven die ik gedaan heb, en de gevallen die bijbelgeleerden min of meer bij toeval hebben ontdekt, zonder dat ze er serieus naar gezocht hebben.⁶

Wat tot nu toe bekend is geworden, is nog maar het topje van de ijsberg. Er is oneindig veel meer in de bijbeltekst, dat nog niet aan het licht is gekomen. Laten we nu een aantal voorbeelden de revue laten passeren, van de voorbeelden die tot dusver in het Nieuwe Testamentesignaleerd zijn.

Voorbeelden uit de Evangeliën

De beide geslachtsregisters van Jezus in de Evangeliën worden beheerst door het getal **7**. Volgens de genealogie in Mattheüs 1:1-17 zijn er **42** geslachten vanaf Abraham tot Jezus. Er worden twee cesuren in deze tijdsspanne aangebracht, en wel, na **14** geslachten, bij koning David, en na weer **14** geslachten, bij de Babylonische ballingschap. Het is duidelijk dat het getal **14** de structuur van dit

6. Naast het boek van Snijders, waarin weinig aandacht wordt gegeven aan de verborgen aanwezigheid van symbolische getallen, verwijst ik naar het artikel, 'Seven', van M. H. Pope in *The Interpreter's Dictionary to the Bible*, Volume 4, 294f., die een aantal gevallen noemt. In de bijdrage van H. Balz over 'hepta - sieben' in H. Balz en G. Schneider, *Exegetisches Wörterbuch zum Neuen Testament*, Band II, 118f., wordt met geen woord gerept over dit soort gevallen. Hetzelfde geldt voor het artikel van K. H. Rengstorff, 'hepta', in *Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament*, II, 623-631, waarin echter wel verwezen wordt naar de aanwezigheid van zeven in de genealogieën van Jezus.

geslachtsregister bepaalt. In vers 17 wordt dat trouwens uitdrukkelijk gezegd.

Het zou toeval kunnen zijn dat **14** ook de getalwaarde vertegenwoordigt van de naam David.⁷ Maar gezien de centrale positie van David en van Jechonja, een soort tweede David, wiens naam twee keer voorkomt, is het best mogelijk dat het *dubbele* getal zeven om deze reden als structuurgetal gekozen werd. Deze drie perioden van **14** geslachten worden verkregen door een paar namen weg te laten, die wel voorkomen in de lijst van de nakomelingen van David in I Kronieken 3.

De bedoeling van de genealogie in Mattheüs blijkt al uit het opschrift:

‘Geslachtsregister van Jezus Christus, de zoon van David, de zoon van Abraham’.

De evangelist wil duidelijk maken dat Jezus de koninklijke Messias is, de langverwachte telg uit het huis van David.

Het geslachtsregister volgens Lucas 3 wordt ook beheerst door het getal **7**. Er komen **77** namen in voor. Vanaf Jezus wordt de lijn teruggetrokken tot bij Adam, ‘de zoon van God’. We krijgen de indruk dat het op zo’n wijze gebeurt, dat er telkens op de **7**de plaats een kennelijk belangrijke naam staat. De elf namen zijn: Jozef (de zoon van Jannai, niet de vader van Jezus), Matthatias, Sealthiël, Josua, Jozef, David, Admin, Abraham, Sala, Henoch en Adam. De bedoeling is ontegenzeggelijk om duidelijk te maken dat Jezus, via beroemde voorvaders als David, Abraham, Henoch en Adam, de zoon van God is.

Vanaf Adam gerekend staat Jezus op de **77**ste plaats. Dit getal brengt de volheid in haar meest omvattende vorm tot uitdrukking: **11x7**. We zullen het getal **11** (als **7+4**), het getal der vervulling, verderop vaker tegenkomen.

Opvallend is dat **77** tevens de getalwaarde is van de beginletters van de woorden **I**èsous, **C**Hristos, **T**Hèou **H**Uios, **S**otèr, ‘Jezus Christus, Gods Zoon, Verlosser’, die samen het woord **ICHTHUS**, ‘vis’, vormen ($9+22+8+20+18 = 77$). De vis was, zoals bekend, het symbool bij uitstek van de eerste christenen. Het is niet uitgesloten dat de getalwaarde van *ichtus* mede een rol gespeeld heeft bij de keuze van het symboolgetal **77** door Lucas voor de genealogie van Jezus.

Uit de Evangelieën geef ik nog enige voorbeelden van *verborgen zeventallen*. In Lucas 2 wordt van Simeon, die bij de wijding van Jezus in de tempel aanwezig was,

7. Dat **14** ook de getalwaarde is van de achternaam Bach ($2+1+3+8 = 14$) is natuurlijk puur toeval. Mijn verwijzing naar J.S. Bach berust echter niet op toeval, omdat hij in zijn werk wel degelijk van getallensymboliek gebruik heeft gemaakt. Zie daarover Casper Honders, *Over Bachs schouder...*, Groningen 1985, blz. 90-98.

Het is echter wel de vraag of dat in die mate gebeurde als ons voorgehouden wordt in het boek van Kees van Houten en Marinus Kasbergen, *Bach en het getal*, Zutphen 1985. Zie de bespreking van genoemd boek door Casper Honders en Koos van de Linde in *Het Orgel* (Uitgave van de Nederlandse Organistenvereniging), 81e jaargang nr. 6 (juni 1985), blz. 317-322; alsmede de daaropvolgende reacties onder de titel ‘Discussie: ‘Bach en het getal’, in nr. 10 (oktober 1985) van *Het Orgel*, blz. 429-437. Vgl. nu ook de bespreking van het boek door Alfred M.M. Dekker in *Nederlands Archief voor Kerkgeschiedenis* 70 (1990), blz. 115-117.

Voor een kritische en voorzichtige benadering van bepaalde aspecten van het probleem betreffende de functie van het getal in de muziek van Bach, zie Ruth Tatlow, *Bach and the Riddle of the Number Alphabet*, Cambridge etc. 1991.

precies 7 dingen gezegd (vss. 25-26). Hij was:

1. *rechtvaardig* en 2. *vroom*, 3. hij *verwachtte de vertroosting van Israël*,
4. *de Heilige Geest was op hem*; 5. *hem was een godsspraak gegeven*,
6. dat hij de *dood niet zou zien*, 7. eer hij *de Messias gezien had*.

We zullen dit soort structuur nog vele malen tegenkomen. Hier kan ik reeds opmerken dat de 7de plaats vaak het hoogtepunt betekent en dat het belangrijkste zich veelal in het mathematische midden bevindt. In dit geval is het hoogtepunt voor Simeon het zien van de Messias, en is het belangrijkste aan hem dat de Heilige Geest op hem was.

In Mattheüs 5 komt de min of meer stereotiepe formule '*Ik zeg jullie*', 7 keer voor (verzen 20, 22, 28, 32, 34, 39 en 44). Ze dient ter introductie van een aantal gezaghebbende uitspraken van Jezus, waarbij deze zich kritisch opstelt ten aanzien van de overlevering. In vers 26 komt een vergelijkbare formule voor, maar daar wordt opvallenderwijs de enkelvoudsvorm gebruikt: '*Ik zeg je*'. Door haar afwijkende vorm wordt deze formule, die tevens in een andere context staat, niet meegerekend. Daardoor blijft het zevental gehandhaafd.

Een ander nieuwtestamentisch voorbeeld is de serie van 7 wee-uitspraken van Jezus in Mattheüs 23, '*Wee u, schriftgeleerden en Farizeeën*' (verzen 13, 14, 15, 23, 25, 27, en 29). Er is nog een achtste wee-roep, in vers 16, maar in dit geval wordt de uitspraak anders geformuleerd. Deze wee-roep luidt: '*Wee u, blinde wegwijzers*'. De bedoeling van deze afwijkende vorm is nogmaals om het zevental intact te houden. Deze techniek zullen we verderop ook in het Oude Testament tegenkomen.

Voorbeelden uit de rest van het Nieuwe Testament

Wanneer Paulus in Romeinen 8 de dingen opnoemt, die ons niet kunnen scheiden van de liefde van Christus, dan vermeldt hij er uitgerekend 7:

1. verdrukking, 2. benauwdheid, 3. vervolging, 4. honger,
5. naaktheid, 6. gevaar, 7. het zwaard.

En als hij spreekt over de genadegaven in hoofdstuk 12, noemt hij er eveneens 7:

1. het profeteren, 2. het dienen, 3. het onderwijzen, 4. het vermanen,
5. het mededelen, 6. het geven van leiding, 7. het bewijzen van barmhartigheid.

In de Brief van Jakobus, hoofdstuk 3, wordt gesproken over de aardse en de hemelse wijsheid. Beide hebben 7 kwaliteiten. Want heeft het huis van de Wijsheid niet 7 pilaren, volgens Spreuken 9?

De wijsheid die 'niet van boven komt', wordt in Jakobus 3 als volgt gekwalificeerd:

1. aards, 2. ongeestelijk, 3. duivels, want waar 4. naijver en 5. zelfzucht heerst,
- daar is 6. wanorde en 7. allerlei kwade praktijken.

De wijsheid van boven, daarentegen, is:

1. rein, 2. vreedzaam, 3. vriendelijk, 4. gezeggelijk,
5. vol van ontferming en goede vruchten, 6. onpartijdig en 7. ongeveinsd.

In het eerste hoofdstuk van de Tweede brief van Petrus noemt de schrijver **7** geloofsdeugden, die als de schakels van een ketting aan elkaar verbonden zijn:

1. deugdzaamheid, 2. kennis, 3. zelfbeheersing, 4. volharding,
5. godsvrucht, 6. de broederliefde, en 7. de liefde voor allen.

Het boek Openbaring bevat, naast de talrijke expliciete vermeldingen van het getal **7**, vele teksten, waarin het op een verborgen wijze aanwezig is. Een opsomming hiervan zou ons te ver voeren, daarom verwijs ik de lezer naar wat Snijders erover zegt (blz. 61), en ter aanvulling daarvan naar een drietal teksten, waar men zelf kan gaan tellen om de zeventallen op te sporen: Openb. 5:12; 6:15 en 7:12.

Bovengenoemde voorbeelden uit het Nieuwe Testament van het structurele gebruik van het getal **7** moeten voldoende zijn om het principe waar het hier om gaat, te illustreren: het symboolgetal **7** geeft structuur aan de inhoud van de tekst, en verleent er een diepere dimensie aan.

Nu wil ik graag terugkeren naar het Oude Testament, een terrein waarop ik iets meer bedreven ben, om het verhaal te vertellen van hoe ik ertoe gekomen ben woorden en begrippen in de Bijbel te gaan tellen.